

Nagy múltú együtteseink soha nem látott nehézségekkel küszködnek

„Amit mi most teszünk egy kiáltás, egy imádság: Kyrie eleison.”

November 8-án rendhagyó koncertre került sor a budapesti Szent István Bazilikában. Három zenekar és két kórus tagjai álltak össze, de nem azért, hogy valamelyik monstre előadó-apparátust igénylő művet adják elő, hanem az önként vállalkozó tagokból kialakult átlagos méretű zenekar és kórus, amelyeket Medveczky Ádám vezényelt, arra akarta felhívni a figyelmet, hogy hovatovább elviselhetetlen az, ami anyagi elvonások, személyi leépítések terén a sok évtizedes múlttal rendelkező együtteseknél történik. A hangversenyt Major István, a MÁV Szimfonikus Zenekar csellistája szervezte, vele és a karmesterrel, Medveczky Ádámmal beszélgettünk.

– Ha a vasutasoknak nem tetszik a helyzetük, sztrájkolnak és nem járnak a vonatok, mint ez mostanában többször megtörtént. Ha a zenekaroknál valami baj van, a zenészek plusz munkát vállalnak, egy honoráriummal nem járó koncertet adnak. Mire akarták felhívni a figyelmet?

Major István: A figyelmet egy országos problémára szeretnénk volna felhívni. Nem csak a MÁV Zenekarról van szó, sőt vannak olyan együttesek, amelyeket ez jobban érint. Ez most konkrétan a leépítések ügye. A világhírű Rádiókórus talán már túl van rajta, a hetven főből mára negyvenöt maradt. Úgy gondolom ez tragikus állapot, mint ahogy az is, hogy hat zenekart szintén elérte a kisebb, vagy nagyobb mértékű leépítés. Például a Telekom együttestől is többen távoztak most az évad elején.

– Nem egészen önként, ugye?

– Az új szerződésükben olyan alacsony bért ajánlottak fel nekik, amelyeket nem tudtak elfogadni. A Telekom Zenekar a korábbi évek gyakorlatától eltérően ebben az évben már nem kapott támogatást az úgynevezett BM-keretből. Ugyanebből a keretből a MÁV Zenekar 2003-ban még 180 milliós állami támogatást kapott, ami 2007-re 36 millióra csökkent. A MÁV maga sem tudja az inflációt követni a támogatással, de az elbocsátásokhoz az állami támogatás csökkenése vezetett. Azért tudunk tehát közös nevezőre jutni, mert – a Telekom Zenekar kivételével mindegyikünk függ valamilyen mértékben az állami pénzeztől. Össze kellett fognunk, mert a magyar zenekultúra egésze sérül. A zenei élet olyan mélypontra jutott, hogy ezt már nem lehet elfogadni.

Cseke Péter színművész Székely János: Zene című versét szavalta

– A meglévő zenekari struktúrát évtizedekkel korábbról örököltük, nem számítva azt a néhány zenekart, amelyet a rendszerváltást követően alapítottak. Nem arról kellene inkább beszélni, hogy valóban szükség van-e ezekre az együttesekre így és ebben a formában?

– Ez nem olyan helyzet, mint amikor az ötvenes években a vas és acél országát akarták megteremteni itt, amihez jól tudták, semmilyen adottságunk nem volt meg. Ahhoz, hogy ez a néhány zenekar megfelelő körülmények között működjék, igenis mindent tudna biztosítani ez az ország. Ami hiányzik, a nemzetgazdaság teljesítményének elenyészően kis hányadát igényelné. Az elvonások és leépítések nyomán romlik a minőség, a zenészek hangulata, a munkamorál. Ötven-száz év munkája van abban, hogy Magyarországon ilyen színvonalú zenekari élet kialakult, ugyanakkor az elvonások nyomán keletkező megtakarítás nincs arányban a nemzetközi mércével is jelentős zenekari kultúra veszélyeztetésével. Fel kell hívni

a figyelmet arra, hogy a veszélybe került együttesek az elmúlt ötven évben hatalmas művészi fejlődésen mentek keresztül. Gondolom, milliárdokba kerülnek az ország imázs javító reklámok, a zenekarokba fektetett pénzek ilyen szempontból hatásosabban működnek.

– Valójában ezeket a zenekarokat a közönségnek kell eltartania. Most nem a jegyárakra gondolok, hiszen abból ez lehetetlen, hanem arra, hogy a teltházás koncertek az igazi fokmérői annak, hogy hány és melyik együttesre van szükség. Ki tud-e hasítani a kilenc budapesti nagyzenekar akkora szeletet magának a „közönségtortából”, hogy elmondható legyen, szükség van mindegyik együttesre?

– Feltételezem, erről vannak konkrét statisztikai adatok. A MÁV Zenekar koncertjei gyakorlatilag telt házzal mennek, most a saját rendezésű eseményekről beszéllek, azaz szinte minden bérlet elkel. Merem állítani, van elegendő zenebarát Budapesten, és van igény ennyi koncertre.

Ez pedig mindig arra a széles bázisra építő zeneoktatásra vezethető vissza, amely még Kodály és köre alapozott meg. Inkább attól félek, hogy az általános iskolai zeneoktatásban tapasztalható visszaesésnek a jövőre nézve lesznek negatív következményei.

– *Nem lehet, hogy pontosan ezért sorvasztják a zenekarokat is? Húsz év múlva úgysem lesz ennyire szükség, mondhatják.*

– Én úgy gondolom, hogy ezek mögött az intézkedések mögött nincs rosszindulat, de tervszerűség sem. Ezek teljesen fejtellenül zajlanak. Ha leépítünk az egészségügyben, ha leépítünk a vasútnál, ha leépítünk az oktatásban, akkor leépítünk a zenekaroknál is.

– *Egy ilyen koncert – nevezhetjük partizánakciónak is – azért önmagában kevésnek tűnik. Lehet konkrét tárgyalásokat folytatni a kulturális kormányzat képviselőivel? El lehet valakiknek mondani, hogy egy 45 tagú kórust fenntartani drágább, mint egy 70 tagút, mert az nem igazán jó semmire, igen is vannak olyan művek, amelyekhez sok énekes kell, és ha 25 kiségitőt kell hívni, abból nem kórus lesz, hanem egy éneklő társaság, amely – mint*

azt nemrégiben hallhattuk – nem igazán magas színvonalat eredményez.

– A szervezés során tapasztaltam, hogy a háttérben nagyon komoly politikai erővonalak mentén folyhatnak a dolgok, vannak, akik ezeket az intézkedéseket végrehajtják, mások nem beszélhetnek, bizonyos sajtóorgánumoknak hallgatniuk kell, nem jelenhet meg náluk semmi ezzel kapcsolatban, tulajdonképpen tehát akár alkotmányos jogok például a kiegyensúlyozott tájékoztatáshoz való jog is sérülnek bizonyos pontokon. Ugyanakkor igaz, készül a művészeti törvény, ez szól a zenekarokról is, amely az állami finanszírozás kérdését rendezné. Ez azonban még csak egy tervezet, ami legjobb esetben tavasszal kerül a parlament elé. Képes lesz-e addig mindegyik zenekar átvészelni ezt az időszakot? És akkor még mindig kérdés, milyen lesz az a szabályozás, mennyi lesz a normatíva, amit erre biztosítani tud majd az állam. A hetvenes években egy magyar turista megrongálta Rómában Michelangelo Pietáját. Ott sem annak a kis darab kőnek a megrongálódása volt a kár, hanem a szellemi értéke, amit a művész létrehozott. Itt most valahol egy láthatatlan kőbe belevágták a kis kalapácsot, és ötven-száz év szellemi munkáját valakik

megsértették. És ahogy most a Pieta egy üvegfal mögött látható, mi is egy pajzsot próbálunk magunk elé tartani. Tudjuk, hogy semmi hatalom sincs a kezünkben, és sajnós azt látjuk, a vezetőink keze is meg van kötve, nem tudnak igazán eredményesen fellépni az együtteseikért. De reméljük, talán elkezdődik egy párbeszéd!

– *Hogyan állt össze a társaság a koncertre, kik a résztvevők?*

M. I.: A MÁV Szimfonikusok, a Telekom Szimfonikusok és egy általam meg nem nevezhető zenekar és énekkar, amelyeknek munkáltatója megtiltotta számomra az anyaintézmény nevére való hivatkozást (Köztudott, hogy a Rádiózenekarról és a Rádiókórusról van szó. A szerk.), valamint a Nemzeti Énekkar tagjai szolidaritásból, önkéntes alapon. Nem hivatalosan a Telekom és a MÁV zenekar vezetősége is mellénk állt, próbatermeket biztosítottak számunkra. Egy 68 tagú zenekar és egy körülbelül 90 tagú kórus állt fel. Az énekes szólisták Kertesi Ingrid, Meláth Andrea, Mukk József és Sólyom Nagy Sándor önként és honoráriumokról lemondva álltak mellénk, mint ahogy természetesen Medveczky Ádám is, akiről köztudott, hogy mennyire kiáll a zenészek

TISZTELETJEGGYEL...

Ördögi körök

Eredetileg két írással készültem a Zenekar mostani számába. Az egyikben a szimfonikus zenekari élet mesterséges beszűkítésének újabb fejleményeit terveztem taglalni a Bazilikában adott példátlan demonstratív koncert, valamint a Fenyő László kontra Magyar Rádió ügy kapcsán; a másikban pedig a Kodály-émlékév alkalmából készült nyilatkozatokat gondoltam kommentálni a saját szájam íze szerint. Hamarosan kiderült azonban, hogy a két téma egy és ugyanaz: évek óta ugyanazokat az ördögi köröket rójuk. Az azonosságra az a gondolat döbbsített rá, miszerint a mostani számú szimfonikus zenekar működéséhez a létező közönségigényt éppen Kodály Zoltán és köre teremtette meg a maga zenei népnevelési programjával, ám ez a metódus (akár Kodály-módszernek nevezzük, akár Kodály-életreceptnek) az iskolákban manapság vésszesen visszaszorulóban van, ezért a szimfonikus zenekarok működési feltételrendszerének törvényi szabályozása

akár a leépítés szentesítéseként is működhet, ha netán már a húsz év múlva esedékes, erősen csökkentett igényszintre „lövi be” a szféra állami támogatását. Magyarán: a kodálytalanítási költségvetési filozófiának egy kodálytalanított zenei intézményrendszer fognak megfeleltetni.

Innen visszatekintve a Kodály-vita súlytalan is meg súlyos is. Súlytalan, mert a múltat magyarázza és értelmezi, a jelenhez pedig nem igazán tud hozzászólni. Ilyen szívárványos vélekedésekkel jómagam eddig még nemigen találkoztam. Én úgy tudtam, hogy a Kodály-módszer voltaképpen a kevés magyar hungarikum egyike: abba a láncolatba tartozik, amely a szatmári szilvápálkával és a kalocsai paprikával kezdődik, és a halasi csipkén át eljut egészen a Rubik-kockáig. Vannak e hungarikumtárnak kifejezett szellemi rekeszei is: a magyar matematikusi vagy kémiai iskolától egészen a sakkhagyományokig – a művészeti szférában azonban nem ismerem hasonló repre-

zentánsát, mint a Kodály-módszert. Így tudják ezt Latin-Amerikától Japánig mindenütt a világon – nemrég például Szingapúrban hallottam azt a történetet, hogy az ottani Művészetek Palotájának vezetését azzal lehetett meggyőzni: fogadjanak be egy Bartók-émlékkoncertet a könnyedebb muzsikákhoz szokott közegben, hogy Bartók Béla Kodálynak volt a barátja. Kodály Zoltánnak tehát meglepő módon bizonyos távol-keleti kultúrkörökben nagyobb az árfolyama Bartóknál is. Ezzel szemben a hazai szakemberek némelyike nem csupán a Kodály-módszer pusztá létezését hajlik kétségbe vonni, de Kodályt a felülről oktrojált ízlésdiktatúra megtestesítőjének sem áttallja beállítani, aki rendíthetetlenül elutasította a könnyűzene beemelését a magas zenekultúrába, tehát nem volt eléggé demokratikus. Vagyis Kodály nem szolgálta elég rugalmasan azt a népet, amelynek zsenialitásából egész művészete és pedagógiája táplálkozott, s aminek nevelésére és győ-

mellett. A történelmi egyházak mindig is kiálltak, a magyar kultúra ügye mellett, a Szent István Bazilika ezért is komoly és méltó hely ehhez az eseményhez, amelyet az egyébként igen magas bérleti díj helyett az adományok fejében megkaptunk.

– *Miért vállalta Medveczky Ádám, hogy vezényel az eseményen?*

M. Á.: A válasz a lehető legegyszerűbb. A lelke mélyén még most is zenekari tag vagyok. 1962–69-ig voltam az ÁHZ üstdobosa. Ha ott is állok a pódiumon, sohasem érzem azt, hogy valami fölött állok, hanem azt, hogy valamit szolgállok. Sajnos az általános helyzet, amely a kultúrát is utolérte a zenekaroknál elvonásokban, csökkentésekben, elbocsátásokban nyilvánul meg. Nem reformokról beszélnek, ebben a helyzetben ennek már nincs értelme. De a kultúrát meg kell védeni, az nem eladható, viszont aligha van más, ami jobban igazolja a külföld felé is egy nemzet identitást, létezését.

– *Mit gondol, miért esett a választás Öntre?*

M. Á.: Talán, mert tudják, hogy már sokszor felemeltem a szavam a muzsikus-

társaim érdekében. Például, amikor próbajátékon játszottak húsz-harminc éves múlttal bíró nagyszerű szakembereket. Minden muzsikusa kollégám, karmesterként is közéjük tartozom, a karmester első az egyenlők között.

– *A helyzet tehát súlyos, mi az, ami megtehető?*

– Ez a hangverseny nem old meg semmit, az utcára kerülő muzsikusoknak nem ad kenyeret, nem szerez státuszokat, egy figyelemfelkeltő esemény, hiszen minden más, például ami az oktatásban, egészségügyben van nagyon széles nyilvánosságot kap, ez talán az élet rendje is, de ami a kultúrában történik, valahogy nem kap kellő visszhangot.

– *Elég ebben a helyzetben, ha a zenészek tiltakoznak? Hiszen a végeredmény a közönség számára lesz elfogadhatatlan!*

– Rossz szó, hogy tiltakozunk. Elkeseredettek vagyunk, lelki mélypontra. Nem tiltakozunk, vagy sztrájkolunk, bár tehetnénk. A közönség figyelmét természetesen szeretnénk felhívni a helyzetre, de már ők is hátrányba kerültek a magas jegyárak miatt. Az operába egy zenekedvelő család a hét-nyolcezer forintos je-

gyekkel nem tud elmenni. Nem tudom valójában, miért zárták be az Erkel Színházat, majd pár év múlva kiderül, mi lesz helyette. Mindesetre az még megfizethető volt a közönség számára. Amit mi most teszünk egy kiállítás, egy imádság: Kyrie eleison. Nem tudok jobb szót.

– *Még is, valami kell, hogy történjék, mit lehet ebben a helyzetben várni?*

– Tudjuk, hogy készül a törvénytervezet, amely szabályozza a szimfonikus zenekarok támogatását. De ez kétélű dolog. Jó, hogy bizonyos elvek le lesznek fektetve, nem hasraütés szerűen döntenek egyes vezetők bizonyos ügyekben, elbocsátásokról, elvonásokról, stb., hanem ezek szabályozva lesznek. De a kérdés, hogyan lesznek szabályozva? Mert ha eleve egy alacsonyabb szint lesz meghatározva, akkor nem értünk el semmit. Most helyükön kell lenniük a zenekari vezetőknek és a zenei szervezeteknek. Mindenkinek, aki abban érdekelt, hogy védje a zenészek érdekeit.

A november 8-i koncert műsorán Beethoven C-dúr miséje hangzott el.

Varga Péter

nyörködtetésére gyakorlatilag az egész életét feltette.

Jó, nem tagadom: Kodály bizonyos tekintetben dogmatikusan szigorú volt. De a minőség dogmatikusa. Az sem kombinálható ki spekulatív úton, hogy népnevelői bravúráját a diktatúra körülményei között, vagy épp azok ellenére sikerült-e elérnie. De hogy ma Magyarországon a komolyzenének (még) számottevő közönsége van, az bizonyosan nem független az ő kvalitatív fanatizmusától. S ha húsz év múlva netán ez a publikum valóban a töredékére fogyatkozik, az minden bizonnyal nem lesz független a kodályi iskolapedagógia vészes háttérbe szorulásától.

Innen nézve, ami manapság folyik: némileg előre hozott utóvédharc. A publikum még létezik, de a fiskális szemlélet a kulturális szolgáltatásokat már az egy emberöltővel későbbi állapotra szabná. A posztmodern állam – miközben az adószedés gyönyöréről esze ágában sincs lemondani – semmilyen „fölsleges” szolgáltatást nem kíván nyújtani adófizető polgárainak. A kultúra, a művészet, a zene pedig kifejezetten ilyen „fölsleges” szolgáltatás.

A Bazilikában tartott koncert ilyen fénytörésben heroikus erőfeszítés, de nem tud kitörni az ördögi körből. A zenekarfenn tartók többsége érzésem szerint legszívesebben egyetlen tollvonással eltörölné a nem rentábilis zenekarokat – ám egyelőre még tart a negatív társadalmi imáztól, ami valami megfoghatatlan, irracionális módon árt a racionális üzletnek is. Egyelőre tehát tartózkodnak e drasztikus lépéstől, de a kivéreztetés a gazdaság különféle területeiről kölcsönzött, jól bevált módszerekkel javában és módszeresen folyik. Vonatkozik ez a Magyar Rádió menedzsmentjére is, amelynek szemléletmódját csupán egy orbitális ingatlanbiznisz lebeg a lelki szemei előtt, s nemcsak a művészeti együttesek jelentenek koloncot számára, hanem voltaképpen az egész klasszikus rádiózás is, a maga költséges és szerteágazó közszolgáltatásával. A Fenyő László-affér annyiban hatol mélyebbre a kulturális és szakmai züllés külszíni fejtésénél, hogy azt mutatja meg: nem egyszerűen anyagi természetű önfelszámolási spirálról van szó, hanem illembéli bárdolatlanságról is. A nemzet-

közi hírvételező gordonkaművész ingyen „kényszerült” volna koncertet adni a Márványteremben, a rátarti rádiós menedzsment azonban megsértődött a művész nyílt levelén, ezért a fellépés ingyen se kellett. Egy alapvetően a nyilvánosságra építő és abból élő intézmény, mint a közrádió, még a legzordabb diktatúrában sem hivatkozott volna tiszteletlenségének és faragatlanságának indokaként arra, hogy Fenyő meg gondolatlanul a nyilvánosság eszközéhez folyamodott.

Ha Kodály Zoltán valamiféle isteni csoda folytán kikelne a sírjából, fölöttébb elcsodálkozna a XXI. századi magyarországi zenei viszonyokon. Eltökélt rádióhallgatóként is volna oka a döbbenetre. Például hogy komoly értelmiségiek tömegesen veszik védelmükbe a nívós rádiózással szemben a közszolgálati wurlitzer gyakorlatát. Picit talán el is keseredne a generációs színvonalcsökkenést tapasztalva, de aztán sürgősen szétütne a kufárok között. Erre is megvolna a módszere. Másképp aligha juthatnánk ki az ördögi körből...

Csontos János